

Mere om Heltborg Skoles historie

Af J. V. Præstgaard, Lunegårdsvej 33, 7752 Snedsted

Efter oprettede Fundats ofver Heltborg Sogn af 5. November 1743 og hans Excellence Høj- og Velbaarne Hr. Baron Holck som Stiftsbefalings Mand i Aalborg Stift og Velædle og Højærværdige Hr. Broder Brorson Biskop i bemeldte Aalborg Stift Deres paategnede Approbation er for Dend efter Provsten i Refs Herrit Velærværdige Hr. Anders Winding og Sognepræsten til Visbye og Heltborg Sogne Velærværdige Hr. Lars Damstrøm Deris Missive af Sep. 1743 og gaat findende Dend 28. Ditto beskikket til Skoleholder for Heltborg Sogn Peder Lehman.

Herefter følger en redegørelse for hver gårds vederlag til driften af skolen og skoleholderens løn. Til skoleholderens pligt var at stille skolestue til rådighed for undervisningen.

En nærmere redegørelse findes i Sydthy Årbog 1992: Skoleforhold i Heltborg for 250 år siden.

Efter Peder Leemanns død i februar 1787 skrev J. Ring fra Todbøl den 5. maj samme år, at højlerde hr. provst Piil Schmidt sognepræst for Hassing-Villerslev og højlerde hr. Bay sognepræst i Visby-Heltborg ved kyndig undersøgelse havde befunden Erich Christensen Holm bekvem til skoleholder for Heltborg sogn, og at han bliver hermed beskikket til skoleholder for Heltborg sogn med samme reventer og skoleløn lige som hans formand Peder Lemann haft haver, alt ifølge den oprettede fundats som under 5. november 1843 af hans excellence højvelbårne lensbaron Holck stiftsbefalingsmand for Aalborg stift og velædle og højærværdige Broder Brorson biskop for bemeldte stift med approbation har undertegnet.

Major Jørgen Ring var ejer af både Todbøl og Boddum Bisgård og således sognets største jordejer og som følge deraf medansvarlig for skoleforholdene.

Erich Christensen Holm skulle således også stille skolestue til rådighed. Han ses i folketællingen i juli samme år at være i sit 53. år, hans kone Kirsten Nielsdatter er i sit 56. år og en søn i sit femtende. De har hos sig Maren Christensdatter på 4, hvem fader og moder er løbet fra, og som nyder almisse.

I november 1804 skrev sognepræsten for Visby-Heltborg Knud Graah følgende til øvrigheden:

Da skoleholderen i Heltborg Erich Christensen Holm den 29. april ved døden er afgang i sin alders 71. år indfandt den billige tanke sig hos forældre og ungdommes venner i bemeldte sogn, at det var en kær pligt at bære omsorg for en duelig skolemand, der kunne lede nærværende ungdom på pligtens vej til held for vordende slægter. De havde i den anledning et møde med præsten.

Præsten så straks en vanskelighed for sig, at der ikke var noget skolehus, ingen bopæl for skoleholderen og næsten intet for en skoleholder at leve af, da det hele er 6 tdr. sæde af den ringeste jord, som er udlagt ved udskiftningen. 2 skilling af hver td. hartkorn, 2 skilling af hver karl og 1 skilling af hver dreng og pige, som ikke er hjemme hos sine forældre og 2 mark i lysepenge, hvilket alt taget nøje måske kunne beløbe sig til 10 rdl. om året. Præsten foreslog en meget skikkelig mand, som bor i et hus i Heltborg, der hører under Visby præstegård, da denne uden at blive udsat for mangel endog ved dette levebrød kunne forbedre sine kår og så meget snarere opfylde sin pligt, som han kunne være betrygget for trykkende næringsssorger; men da de øvrige sandhedssøgende mænd, som deltog i mødet, påstod, at denne mand uagtet alle hans andre gode egenskaber slet ikke kunne skrive og regne, frafaldt præsten sit forslag, skønt det var ledsaget af provstens samtykke. Da spørgsmålet, om der ikke kunne være en sådan mand i Heltborg, der kunne påtage sig dette embede, blev besvaret med et nej, afskedigede præsten disse redelige mænd med det løfte, at han ville bestræbe sig for, at de på deres oprigtige spørgsmål kunne få et tilfredsstillende svar.

Præsten henvendte sig derefter til provsten i Hassing Herred, og de blev enige om, at det bedste ville være at lade bekendtgøre i kirkerne i herredet, at skoleholderen i Heltborg Erich Christensen Holm var død og invitere ansøgere til trinitatis søndag at lade sig prøve og overhøre og dels selv at overhøre ungdommen i det 6. kapitel i lærebogen. De skulle medbringe blæk og papir og regnetavle. Den, der efter prøven

ansås for den bedste, ville da blive antaget.

Der mødte 4 mænd til prøve. Af dem valgtes Mads Pedersen fra Helligsø, der læste med færdighed og viste sig som en munter kateket med muntert foredrag.

Nu gjaldt det så om godkendelse som det fremgår af følgende forslag til myndighederne. Da skolejorden er udlagt på Ullerup Mark omtrent $\frac{1}{4}$ mil fra Heltborg kirke, og Heltborg by er den mest beboede, nok 3 gange så stor som Ullerup og således indeholder mængden af børn, bør da skoleholderens bolig tilligemed skolehuset bygges på den udlagte jord i Ullerup? eller skal skoleholderens bolig bygges ved hans jord, og skolehuset derimod ved Heltborg? eller skal begge dele bygges ved kirken, hvorved skoleholderen afsondres fra den bortliggende jord? Er det ikke bedst for ikke at betyngne sognet for meget, at disse bygninger bliver opført med tavle mur (= enkelt mur i bindingsværk), da grundmur ville være mere kostbart? Pålægge alle beboere i Heltborg sogn at contribuere til begge bygninger; og at de inden Mikkelsdag 1805 kan være i beboelig og brugbar stand? Hvorledes skal de i denne vinter bedst anskaffe opholdssted til skoleholder og skolehus samt varme til børnene?

Nu angående skoleholderens egne forhold. Hvorledes mager man alt, så at en skoleholder i så stort et sogn som Heltborg kan leve uden trykkende mangel og ikke på denne vigtige post skal sættes i klasse med almisselemmer?

Bør ikke det ubetydelige bidrag i penge 3 rdl. og 2 mark som kirkens ejer betaler i lysepenge rent falde bort, og hans indkomst derimod bekommes på vist korn. Når hver beboer af Heltborg sogn som har

mellem 1 og 2 tdr. hartkorn	
gav skoleholderen	1 skp. byg,
mellem 2 og 3 tdr. hartkorn	
gav skoleholderen	2 skp. byg,
mellem 3 og 4 tdr. hartkorn	
gav skoleholderen	3 skp. byg,
mellem 4 og 5 tdr. hartkorn	
gav skoleholderen	4 skp. byg,
mellem 5 og 6 tdr. hartkorn	
gav skoleholderen	5 skp. byg,

Derimod de, der har over 6 tdr. hartkorn betalte med rug, så en gård mellem 6 og 7 tdr. hartkorn gav skoleholderen 5 skp. rug

mellem 7 og 8 tdr. hartkorn gav skoleholderen 6 skp. rug på 8 tdr. hartkorn gav skoleholderen 7 skp. rug og de over 10 tdr. hartkorn gav skoleholderen 1 td. rug,

Så var alle, der havde under 1 td. hartkorn fritaget, og skoleholderen kunne dog få 16 tdr. og 2 skp. byg og 8 tdr. 5 skp. rug.

17 beboere med	
1 td. hartkorn a 1 skp.	2 tdr. 1 skp. byg,
5 beboere med	
2 tdr. hartkorn a 2 skp.	1 td. 2 skp. byg,
3 beboere gav	
3 tdr. hartkorn a 3 skp.	1 td. 1 skp. byg,
1 beboer gav	
4 tdr. hartkorn a 4 skp.	5 tdr. 4 skp. byg,
10 beboere gav	
5 tdr. hartkorn a 4 skp.	<u>6 tdr. 2 skp. byg,</u>
I alt	16 tdr. 2 skp. byg

3 beboere gav 6 tdr. hartkorn	
a 5 skp. rug	1 tdr. 7 skp. rug,
4 beboere gav 7 tdr. hartkorn	
a 6 skp. rug.	3 tdr. 0 skp. rug,
2 beboere gav 8 tdr. hartkorn	
a 7 skp. rug.	1 td. 6 skp. rug,
2 beboere gav 10 tdr. hartkorn	
a 1 tdr. rug.	<u>2 tdr. 0 skp. rug.</u>
I alt	8 tdr. 5 skp. rug

Når da tillige blev fast, at så snart noget af sligt hartkorn blev adskilt, skoleholderens løn da skulle svares af hovedparcellen, så var han altid sikker, og med sådan anstændig udkomme kunne han da og forpligtes til at læse både vinter og sommer; sognefolkene måtte da forpligtes til at drive hans jord og skaffe ham selv som på skolen fornøden brændsel, da intet heraf er ham tillagt.

Dersom Deres højvelbårenhed vil tage disse punkter i overvejelse og på den skoleholderens instruks, som det vil behage at vælge, vil 5 skp. rug, bestemme hans indkomster, som vi håber må blive næsten overensstemmende med vore forslag og tillige give fornøden ordre til bygningernes opførelse, så vil der hermed kunne gøres fordring på enhver oplysning.

Den 28. november 1804 bestemtes det, at skolehuset skulle bygges ved kirken, ifald der er plads nok, ellers ved lergravene, som ligger næst derved, de er Heltborg bys fællid.

Skolens våningshus består af 10 fag 8 alen bredde mellem endevægge, 2½ imellem fag, 4 alen mellem loft og gulv. 7 a 8 tommers tømmer til stolper, 6 a 7 til løsholter og drager, 7 a 8 til bjælker, 4 a 5 til spændetræer. Huggede sten til sylst., brændte teglsten til gulv. Over og under tømmer af fyr. Fornøden indretning til skolestue, spisekammer, bryggers samt tørvehus; en skorsten og en bageovn opføres, gode vinduer og fornødne døre bekostes, murede vægge og stråtag og i øvrigt fornøden inventarium. En kakkelovn anskaffes. Dette hus skal opføres til mortensdag 1805.

Den nødvendige bygning af udhus, som af skoleholderen selv bekostes, skal bygges ved våningshuset, dog uden sammenbygning. Disse bygninger beholder efterkommeren i embedet, de betales af ham eller sognets beboere til nuværende skoleholder efter lovlig taksation af fra retten anmeldte uvildige mænd uden mindste vægning fra nogen af siderne.

Skoleholderens løn fastsattes således:

- 1 ½ skp. byg af hver td. hartkorn, som af enhver beboer leveres med forsvarlig mål og god bonitet til hvert års kyndelmisse, som nu betales førstkommende 2. februar.
- 2 3 skilling af hver td. hartkorn
- 3 Lysepenge af kirken nyder han, 3 rdl. 2 mk.
- 4 Til ildebrændsel leveres gode skudtørv af de bedste enhver har, 30 stk. pr. td. hartkorn, som leveres inden hvert års mikkelsdag til skoleholderen i Heltborg.

Da skolehuset endnu ikke er opført, så forbandt lodsejerne sig til at forskaffe skoleholderen fri bopæl, til det nye er istandsat, og af de bestemte tørv leveres de halve til kyndelmisse.

Mads Pedersen var skoleholder fra 1804 til sin død i 1813.

I anledning af hans efterfølger Thomas Schyums ansættelse modtog man følgende skrivelse.

Amtmand Gerhard Faye og amtsprovst Christian Ehrenfried Carstensen gør vitterlig, at de i overensstemmelse med kongelige anordning har kaldet og beskikket hæderlige og velagte Thomas Schyum hidtil skoleholder i Agger til at være herefter skoleholder i Heltborg sogn i den ved døden afgangne skoleholder Mads Pedersens sted. Thi skal han ifølge sin embedsed dette sit embede med tilbørlig flid og troskab betjene og med kristelig besindighed antage sig

ungdommens undervisning i kristendom, skrivning, regning og anden nyttig kundskab, rettende sig i alt efter den allernådigste instruktion for skolerne på landet og de instruktioner in specie for hans skole af hans foresatte er givne eller måtte gives i og uden embedet således fremdrage sit levned, at ingen skal tage forargelse af ham eller anledning til for hans skyld at tale ilde om hans stand, bevise sine foresatte al tilbørlig agt og lydighed, ligesom han og forbindes til ifølge canseliets skrivelse af 29. december 1809 at underkaste sig de forandringer, som den forventede anordning om skolevæsenets indretning på landet måtte bestemme og ellers i øvrigt at holde sig loven og de kongelige anordninger efterrettelige. Hvorimod han nyder og oppebærer de indtægter af skoledistriktet, som den for skolen oprettede og approberede fundats af 22. november 1804 bestemte er eller herefter måtte bestemmes.

Dette til bekræftelse under vore hænder og hostrykte signeter.

Thisted 1813 29. oktober.

Faye Carstensen

Et andet dokument lyder således.

Heltborg Sogn.

Heltborg Skole.

til samme er henlagt

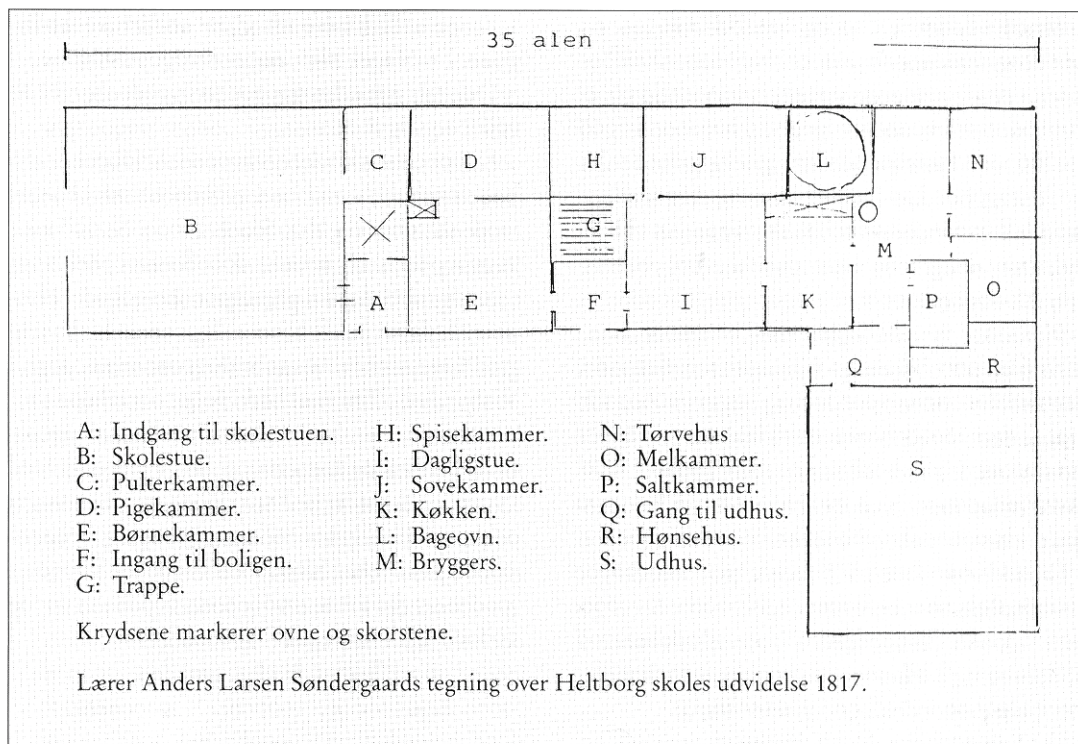
A: Ginderup by, $\frac{1}{4}$ mil til skole. Heltborg by, ingen har $\frac{1}{4}$ mil til skole, kun Futterupgaard har lidt over $\frac{1}{4}$ mil, dog ikke $1\frac{1}{4}$ fjerdingvej. Ullerup by har ca. $\frac{1}{4}$ mil til skole. Kjestrup by ligger lidt over $\frac{1}{4}$ mil dog ikke $1\frac{1}{2}$ fjerdingvej. NB denne bye kan bekvemmeligen henlægges til Visbye skole.

B: Skolen ligger i øvrigt fra Ydbye skole 1 mil. fra Hurup skole $1\frac{1}{2}$ fjerdingvej, fra Visbye skole $\frac{1}{2}$ mil.

C: Sognepræsten er Knud Graah. Skolepatron findes ikke. Til skolepatron foreslås forrige sognefoged Søren Høj i Ullerup. Til skoleforstander foreslås Michel Lauritsen Wutborg i Ginderup og Niels Christensen Balle af Heltborg.

Skoleholderen Thomas Schyum, har medens han var skoleholder i Agger underkastet sig undervisning af stedets præst, amtsprovst Bendix i Vestervig, er givet 35 år gammel, har ingen børn. Ved examen i Vestervig skole 31. januar 1812 erholdt karakteren meget godt.

Skolelønnen efter fundatsen af 22. november

1804.

1. 1 td. byg af hver td. hartkorn omtrent 16 td. byg.
2. 3 skilling i penge af hver do omtrent 8 rd. sv.
3. Lyspenge af kirken 3 rdl. 2 m. sv.
4. Til ildebrændsel 30 skudtørv af hver td. hartkorn.

Fundatsen er oprettet på Thisted rådhus ved forrige amtmand over Thisted amt Arentz. Provsten i Hassing herred Hr. Klein. Præsten for Visbye og Heltborg Knud Graah og på beboernes vegne største Lodsejere eller deres befuldmægtige.

D:

- a Skolebygningen består af 11 Fag. Indrettet.
 4 fag 8 alen og 5 tommer bred til skolestue.
 2 fag 3 alen og 2 tommer bred til dagligstue.
 2 fag 3 alen og 3 tommer bred til sovekammer.
 2 fag og samme bredde til spisekammer.
 Den øvrige bredde og længde til køkken og bryggers.
 Alt i god stand.
- b Udhus har skolen 4 fag lade, adskilt fra skolen ligeledes en kvægstald og fåresti 1 fag.
 Udhuset er bekostet af forrige skoleholder og

købt af nærværende skoleholder og således denne tilhørende, dog må han ifølge ovenmeldte fundats overlade dette til efterkommere i embedet, hvilket da betales af denne eller sognets beboere til nuværende skoleholder efter lovlig taxation uden mindste vægring fra nogen af siderne. Udhusene anses for tilstrækkelige til den skoleholderen tillagte indavling.

- c Skolejorden består af omtrent 7 tdr. sædeland.
- d De familier og det hartkorn, som er henlagt til skolen.
 Her følger husfaderens navn med angivelse af hartkorn.
 Lateris hartkorn 248 tdr 6 skp. 2 fjk. ½ alb.
 Familier 68.
 Heltborg 70 børn
 Ullerup 18 børn
 Kjestrup 12 børn
 I alt 100 børn.

Visby præstegård 18. oktober 1814.

Knud Graah.

Anno 1814 den 1. april er af undertegnede branddirektør og taxationsmedlem sognefoged Mourits Salmonsens og Jens Pedersen Klit foretaget følgende taxation til Brandforsikring Heltborg sogn og by. Kirkesanger og skolebygningen ejes af skoledistriktet. a, Våningshuset og skolestuen 10 fag 8½ alen dyb,

fyrre under og over tømmer, murede vægge og stråtag, indrettet til beboelse for kirkesangeren samt til skolestue. I hele huset er loft, vinduer og døre, og i skolestuen er gulvet lagt af brændte sten, og i samme er en jernbilæggerkakkellov. 1200 rdl. b, Et hus vesten for litra a 9 fag 8½ alen dyb fyrrer under og over tømmer, klinede vægge 300 rdl. og stråtag, indrettet til lo, lade fæ- og fårehus. 1500 rdl.

Forsvarlig mod ildsfare og tilforn forsikret.

Den 5. april 1814 mødtes på Heltborg skole skolekommissionen, der bestod af sognepræsten Knud Graah, skolepatron Søren Høj og skoleforstanderne Michel Vutborg og Niels Balle. Ved dette møde blev den i skoleanordningens § 25 befalede halvårs eksamen varetaget; børnene meddelt de fortjente vidnesbyrd for deres flid, sæde og opførsel, og efter disse de meddelte karakterer for flid, fremgang og sædelig opførsel og ifølge pag. 36 § 18 anvist deres plads i skolen. - Efter at børnene var opmuntret til stadig skolegang, viden og sædelighed og således afskediget, fremlagde sognepræsten en optegnelse på alle de offentlige dokumenter, som hidtil var indløbne skolevæsenet angående, og kommissionens samtlige besluttede dernæst, at denne optegnelse ved næste kommissionsmøde skulle indføres i protokollen, på det at man i fremtiden, om der blev henvist til et eller andet dokument, kunne være forvisset om, at det i sin tid var fremlagt og bekendtgjort, samt hvor det kunne findes. Førstkommende samling blev bestemt til 30. maj.

<i>Knud Graah</i>	<i>Søren Høj</i>
<i>sognepræst</i>	<i>skolepatron</i>

<i>Michel Vutborg</i>	<i>Niels Balle</i>
<i>skoleforstandere</i>	

Den 29. juni kunne skolekommissionen ”eragte”, at børnene i almindelighed, efter at sæden er lagt, flittigt havde indfundet sig i skolen, og at ingen kunne anføres med mulkt for udeblivelse.

Skolepatronen blev ved dette møde gjort opmærksom på, at gulvet i skolen burde omlægges med mursten, der skulle sættes på kanten, at der skulle anbringes en forhøjning med et bord til skolelæreren, at væggene burde indvendig hvidtes - vinduerne males, 2 ruder indsættes, skolebygningen overalt udspækkes og

stolperne males med brunrødt. Skolepatronen lovede det snarest udført.

Ved et møde den 22. august viste skolejournalen, at skolegangen vel ikke var forsømt, men dog ikke så strengt iagttaget som den burde. Kommissionen erfarede, at den nylig fuldendte høbjergning og den akkurat hist og her i sognet begyndte høst såvel som skolelærerens sygdom havde været en væsentlig og af kommissionen anført grund, hvorfor ingen mulkt blev bestemt, da hin gyldig grund talte for fritagelse. Da høsten hist og her var begyndt, blev det bestemt, at skolegangen skulle ophøre i 4 uger og igen tage sin begyndelse den 21. september.

På mødet den 29. september noterede man, at skolelærer Thomas Christensen Schyum var død den 16. september og begravet den 22. september, hvilket var meddelt amtet, og at den vacante plads så snart som muligt ville blive besat med et af de fra Snedsted Seminarium i denne måned dimitterede subjekter.

Den 30. oktober 1815 havde man modtaget amtsskolekommissionens kaldsbrev for Anders Larsen Søndergaard som skolelærer i Heltborg og kirkesanger i sognet, når den nuværende pastoratsdegn i Visby afgår.

Skoleforstander Niels Balle spurgte på en del af Heltborg beboeres vegne, om det ikke kunne anses rimeligt og billigt, at det blev tilladt, at børn i 1. klasse, som var af den alder og størrelse, at de uden vanskelighed kunne besøge skolen i vinter, at nyde skolegang hver dag, når deres forældre forlangte det, på det at de kunne oprette alt det, de dels ved skolelærerens sygdom i sommer, dels ved hans dødsfald og skolegangens opsættelse indtil den nye lærers ankomst var bleven forsømt, da tillige at anføre det for muligt, at disse børn ved hver dag i vinter at nyde undervisning bør kunne være delvise til at komme i 2. klasse, og forældrene således snarere haver udsigt til at få nytte af deres sommerarbejde.

Kommissionen kunne ikke have noget at indvende mod dette forslag, men så på det som et bevis for forældrenes omsorg for deres børns anførsel til tidlig og frugtbar kundskab.

Skolelæreren mente, at 2. klasse ikke skulle tabe ved den tid, han anvendte på de børn, som indfandt sig af 1. klasse, da han imidlertid ville give 2. klasse en eller anden beskæftigelse.

Forslaget blev enstemmigt vedtaget.

Den før omtalte reparation beløb sig til 216 rdl. 1 m. og 8 sk.

I 1815 udstedtes kaldsbrev til Anders Larsen Søndergaard, som i forrige måned med hæder er dimitteret fra det Snedstedske Skolelærer Seminarium, til at være skolelærer i Heltborg i forrige ved døden afgangne skolelærer Thomas Skyums sted, samt tillige være kirkesanger i sognet, når nuværende pastoratets degn i Visby afgår. Thi skal han i følge sin aflagte embedsed dette embede med tilbørlig flid og troskab forestå og betjene og fornemmelig med kristelig retsindighed antage sig ungdommens undervisning i skrivning, regning og kristendom ligesom før blot er kirkesangen kommet med som det en kristelig sindet skolelærer og kirkesanger ret regner og anstår.

Thisted 1815 4. oktober.

Faye Carstensen

Anders L. Søndergaard var født den 23. sep. 1793 i Silstrup. Han dimitterede med karakteren udmærket duelig.

Han blev kort tid efter taget i ed som kirkesanger af Rasmus Jansen, biskop over Aalborg stift. Det skete den 13. november 1815.

Han udarbejdede et forslag med tilhørende grundtegnning angående den tilbygning og forandring Heltborg skole behøvede for at skaffe skolelæreren nogenlunde anstændig anordningsmæssig våningslejlighed.

1. Til den søndre ende af skolehuset bygges 1 fag af den vidde, som er nødvendig til køkken nemlig $3\frac{1}{2}$ alen, dernæst 2 fag af samme vidde som de øvrige i bygningen og endelig tilføjes for sønden så meget udskud, at husets søndre ende går i lige linje med den søndre side af udhuset, hvis østre ende tilbygges $3\frac{1}{2}$ alen og derved forenes med hovedbygningen.
2. Det som således tilbygges den søndre ende af skolehuset vil have lige højde og vidde med samme. Væggene i den østre side vil opføres af grundmur.
3. Bageovnen nedtages og opsættes der, hvor tegningen viser. Ligeledes nedtages den halve del fra den søndre side af skorstenen, så at den ikke bliver videre end tegningen udviser, hvorledes bygningen vil indrettes.
4. Af dørene vil den yderste dør ved gangen til

dagligstuen, dørene til spisekammeret, trappen, barnekammeret og saltkammeret forsynes med låse. Alle døre imellem skolestuen og køkkenet indfalses i dørrammerne.

5. De nye vinduer, som anskaffes vil have samme størrelse, som de haver, der er indsatte. De mørke steder i væggene på tegningen viser, hvor de skal indsættes. I ethvert af de følgende kamre, saltkammeret og melkammeret og hønsehuset behøves kun et vindue med 4 ruder, hvis højde kunne være 7 tommer og bredde 5 tommer. Over den yderste dør ved gangen til dagligstuen indsættes 4 - 6 ruder 7 tommer høje og $5\frac{1}{2}$ tommer brede. I ethvert værelse vil der være i det mindste et vindue, der kan lukkes op.
6. Grunden i huset vil opfyldes med grus, så at den kan være et kvarter til en halv alen højere end jorden udenfor.
7. I sovekammeret, børnekammeret, pigekammeret og pulterkammeret lægges gulv af brædder; i dagligstuen af mursten og i gangen, køkkenet, bryggerset og saltkammeret af såkaldte piksten. I spisekammeret, melkammeret, tørvehuset og hønsehuset kan være lergulv.
8. Over køkkenet vil loftet lægges noget dybere end over kamrene, men dog så højt, at loftsbjælkerne er 3 alen fra jorden. Også over det nordligste fag af bryggerset og over saltkammeret og melkammeret vil der lægges loft i samme afstand fra jorden.
9. Til det sand, der behøves i skolestuen, vil mod dennes nordre væg for enden af det østlige bord indrettes et bing (kiste) 2 alen lang 3 kvarterer bred og af lige højde med bænken, forsynet med låg, så at det tillukket kan se ud og bruges som bänk.
10. Stalden, som nu er i den østre ende, indrettes i den vestre ende af udhuset, der for resten bliver, som det er.
11. Da tilbygningen vil borttage en del af skolens have, kan samme igen udvides noget ved at flytte diget i dens vestre side tæt op til gangen til kirkegården.

Dette af seminarist og skolelærer til Heltborg skole Anders Larsen Søndergaard ved Heltborg skolekommissionsmøde den 3. juli 1817 fremlagte forslag med tilføjet grundtegnning for skolekommissionens samtykke indsendes

således til amtsskoledirektionens bedømmelse og approbation i overensstemmelse med direktionens skrivelse og ordre til kommissionen af 19. maj 1817.

Heltborg skolekommission den 3. juli 1817.

Knud Graah *Søren Høj*
sognepræst *skolepatron*

Mikkel Vutborg *Niels Balle*
skolepatron *skoleforstander*

Skrivelsen fik af amtsskoledirektionen følgende påtegning:

Vi samtykker med fornøjelse det her gjorte forslag til den nødvendige udvidelse af skolelærerens våningslejlighed, og vil det være os kært, at kommissionen snarest inden næste års 1. april må være (med det) fuldt færdigt.

24. juli Carstensen.

Den 12. marts 1818 forelå amtsskoledirektionens endelige godkendelse af, at gårdmand Jens Præstgaard udnævntes til skolepatron i Søren Højs sted.

Den 2. marts forelå skoledirektionens endelige tilladelse til at foretage den foreslåede udvidelse af Heltborg skole. Tilladelsen slutter med, at det pålægges skolepatronen hver måned at indberette, hvad der er sket til sagens fremme.

Faye Carstensen

Den 28. september 1819 kunne de tilføre protokollen: Skolen er fuldstændig færdig.

H. H. Gad *Jens Præstgaard*
Sognepræst *Skolepatron*
Niels Skriver *Christen Alstrup*
Skoleforstandere

Forsikringenssummen forblev uændret. Anno 1822 den 18. marts er efter skolepatronens begæring Heltborg skole, der var forsikret under nr. 12 og nr. 24 for 1500 rdl. således forandret: Våningshuset tilbygget 1 fag, og det hus vesten for litra a 4 fag, hvorved begge huse nu er sammenbygget, men da den forrige taxation synes at være passende efter nuværende tider, så beholdt begge disse huse den fortsatte forsikring.

Niels Poulsen - Anders Klouborg

Forslag til Plan for Skolevæsenet i Visbye og Heltborg.
Heltborg.

Distriktet bestaar af Byerne Heltborg, Ginnerup, Ullerup. Alle Sognets enlige Gaarde og Steder. Hartkorn 224 td. 5 Skp. 1 Fjk. 1 Alb. Skolepligtige Børn beregnet til 75.

Skolelæreren for tiden er fortrinligt den dygtige Lærer Anders Søndergaard, som nu da Degnekaldet nedlægges, bliver Kirkesanger i dette Sogn foreslaas at nyde i aarlig Løn.

1. in natura Rug 6 Tdr. Byg 10 Tdr. Beregnet til 19 Tdr. Byg.
2. At betales efter hvert foregaaende Aars Kapiteltakst 12
3. Højtidsoffer af hele Sognet, men Accidenter kun af Distriktet.
4. Paaske og St. Hans Rente som sædvanligt af Distriktet.
5. Som Lærer i Kirkebyen for at ringe Fredsklokken baade Morgen og aften 8 Rdl. Sedler.
6. Brændsel til Skolehus og Skolelærerens Fornødenheder. 14 Læs Skudtørv á 32 Snese og 12 Læs Skudtørv á 20 Snese og 4 Læs Lyng eller 2 Læs Skudtørv derfor.
7. Brug af den til Skolen udlagte Jord.
8. Anordningsmæssig Fourage.

Anmærkninger.

17/11 1829

Faye. Carstensen.

Det var ikke uden problemer, at en del af aflønningen bestod af naturalier, som distriktets beboere skulle yde læreren. Det gjaldt især for tjenesten som kirkesanger. Det gav ofte anledning til strid om mængde og kvalitet.

En sådan strid opstod i 1833, som det fremgår af følgende skrivelse.

Da gårdmand Christen Christensen af Ginnerup er sognefoged, leverede jeg ham den af amtet under 23. marts dette år til udpantning approberede liste over den hos ham fra forrige år resterende påske og St. Hans rente. Han betalte mig derfor afvigte 20. oktober æggene med penge, men i stedet for i overensstemmelse med skoleanordningen og den under 20. februar 1830 approberede skoleplan at levere ost og brød - leverede han mig i 2 tiltagne vidners nærværelse et brød på 10 lod og 1 ost på 12½ lod. Det er indlysende, at jeg ikke kan være tjent med denne leverance, der lader til at være beregnet på ganske at tilintetgøre sin årsrente, og hvorved han ydermere synes at ville håne såvel love og

øvrighed som mig og mit embede. Jeg giver mig derfor den ærbødige frihed at fremlægge osten og brødet i kommissionen med ydmygst begæring, at det fornødne måtte vorde foranstaltet for at sikre mig min lovlige rettighed, og at der for at forebygge slige aktioners gentagelse i fremtiden måtte bestemmes, hvad vægt den ost og det brød skal have, som manden årligt bør levere.

Heltborg Skole 2. november 1833.

Allerærbødigst Anders Søndergaard

Til den respektive skolekommission for Heltborg skoledistrikt.

Klagen fik af pastor Michel Frederich Blichfeldt denne påtegning:

Foranstående andragning af kirkesanger Søndergaard indsendes hermed til den høje amts skoledirektion. Det er beklageligt, at en mand som han, der varetager sit embede, som han bør og arbejder med usædvanlig nidkærhed på at udbrede gavnlige kundskaber i den kreds, hvorpå han kan og derfor agter sig megen for at fornærme sognebeboerne på nogen måde, og dog synes det ikke at kunne undgås, hverken for ham eller andre af hans stand, mindst måske for den, der opfylder sin pligt med tilbørlig iver, så længe

der ses vaklen i ydelsen af den her omhandlede rettighed, og offeret ikke måtte blive ophævede. Hvor meget der sædvanligen har været ydet og dette er ifølge skoleplanen normen, kan ikke tilstrækkelig bevises, da den afdøde degn ikke har optegnet ostenes og brødets vægt. Imidlertid er det, som af kirkesangeren i klagen anført efter deres mening, som ved noget derom, uden tvivl det rigtige, uden at der dog kan skaffes fuldstændig bevis derfor. Forøvrigt er der kun denne gård til i Heltborg sogn, hvoraf der svares et brød, og dette at denne gård således er i den henseende stærkere bebyrdet end de fleste andre i sognet er nok grunden, hvorfor ejeren mener, at det ikke kan hænge rigtig sammen med den omhandlede afgift. Hans fremgangsmåde er imidlertid så odios, så meget mere som han selv er sognefoged, at der ej burde undgås tilbørlig revselse.

Visby præstegård 11. november 1833

På skolekommissionens vegne

Ærbødigst Blichfeldt

Der førtes omhyggeligt regnskab med skolens indtægter og udgifter, hvad følgende for året 1835 viser.

Indtægter:

1	Beholdning fra forrige år	1	5	3
2	Lyspenge af Heltborg kirke	3	2	0
3	Tavlepenge: fastelavns søndag i kirken	0	3	11
	Do søndagen efter mikkelsdag	0	2	13
4	Frivillige gaver	0	0	0
5	Afgift af Heltborg sogns kirketienende 248½ td. hartk. á 1½ sølv	3	5	5
6	De i årets løb faldne bøder. Januar kvartal	0	0	9
	April kvartal	0	0	15
	Juli kvartal	0	2	15
	Godtgørteldse af fornævnte forældre for blæk og griffel (skrivepapir og penne haver de selv anskaffet) som deres børn haver brugt i skolen.			
	Betalt til 1. maj	0	1	10
	Betalt til 1. nov.	0	1	7
8	Renter af kapitalen kassen tilhørende	0	0	0
9	Udlagt af patronen	0	2	15
	Summa indtægt	1	1	38

Udgift:

1	Udgift fra forrige år	0	1	10
2	Bøger til fattige børn	0	1	7
3	Skrivepapir forbrugt i skolen 6 bøger á 22 sk.	1	2	4
	Griffel for 2 mark, blæk 2 mark	0	4	8

Nogle tavlers reparation	0	1	8
4 Læsebøger	0	0	0
5 Til skolelærerens brug	0	0	0
6 Til skolelærer hjælpekassen	1	0	0
7 Til tabelkassen	2	0	0
8 Belønning til de børn der haver udmærket sig ved flid og sædelighed	0	0	0
9 Beholdning ved årets slutning	6	1	4
Pr. ballance summa udgifter	11	3	8

Dette regnskab bliver således aflagt ifølge anordningen 29. juli 1814 § 70, og beholdningen er for mig in deposito.

Ullerup d. 31 dec. 1835.

Peder Christian Wiborg.

Ved foranstående regnskabs aflæggelse er pengebeholdningen skolekommissionen forevist.

Blichfeldt Poul Pedersen

Sognepræst Skoleforstander

Efter at være dertil af skolekommissionen udnævnt har jeg revideret dette regnskab og finder i samme intet at erindre, hvorfor det herved overensstemmende med anordningen 29. juli 1840 § 70 indsendes til amtsskoleinspektionens decision og kvittering.

Peder Lings Skoleforstander.

Skolebygningen havde sit eget regnskab.

Regnskab over udgifterne til skolens reparation i Heltborg for året 1835.

A indtægt.

1 Beholdning fra forrige år			
2 Den sum, der ved ligning på beboerne i distriktet indkom til skolehusets reparation udgør	38	0	9
3 Forskud gjort af skolepatronen	0	1	7
I alt indtægt	38	2	0

B udgift.

1 Deficit fra forrige år	4	2	15
2 Skolen har modtaget følgende reparationer. Skolehuset er udspækket og hvidtet. Hertil 1 murermeister 8 dage kost og løn, daglig 2 mark.	2	4	0
1 pund brunrødt	0	0	13
6½ karm vinduer er malede å karm 20 sk. courant	2	1	0
1 stykke tag er oplagt, hvortil er brugt 1 tækker 4½ dag å 22 sk. courant, kost og løn er 1 rdl. 3 sk. courant	1	3	14
700 favne simer å 100 favne å 8 sk. courant er 3 mark 8 sk. courant	0	5	10
8 snese mønnetørvt å 4 mark courant	1	0	6
1 ny fårehække er gjort, hvortil er gået 1 træ 5 mk. 8 sk. 1 fjæl 2 mk. 10 sk. 2 snese søm 1 mk.	1	3	3
1 tømmermand 2 dage kost og løn, daglig 2 mk.	0	4	0
Reparation på noget dørbeslag	0	3	9
Desuden er til den for næste år påtænkte reparation anskaffet 1500 mursten å 3 mk. 12 sk. courant	9	2	4
tønder kalk å 3 mk. courant'	2	3	0
	11	5	4
3 Brandskat for hele året	19	0	0
	3	0	0

4 Beholdning for næste år
Summa pr. ballance

0 0 0
38 2 0

Ullerup den 31. dec. 1835
Peder Christian Wiborg Skolepatron.

Foranstående regnskab tillige med de dertilhørende bilag er af skolekommissionen eftersat og rigtigt befundet, hvorefter det hermed indsendes til amtsskoleinspektionens eftersyn ifølge anordningen 29. juli 1814 § 56.

Blichfeldt Poul Pedersen Peder Lings
Sognepræst Skoleforstandere

Lærer Anders Søndergaard var gift med sin formand, Thomas Schyums enke, Karen Olesdatter.

Ved folketællingen 1850 ser lærerens husstand således ud:

Anders Søndergaard, 56 år g. F. i Tilsted.
Kirkesanger og skolelærer.

Karen Olesdatter, 83 år g. F. i Vestervig.
Hans kone.

Ane Cathr. Nielsdatter, 32 år ug. F. i Lyngs.
Tjenestepige.

Inger Andersdatter, 16 år ug. F. her i sognet.
Tjenestepige.

Christen Pedersen, 19 år ug. F. her i sognet.
Tjenestekarl.

Anders Jensen, 18 år ug. F. i Grurup. Hjælpe-
lærer.

Niels Nordentoft, 20 år ug. E i Sjørring.
Lærling.

Anders Søndergaard var en meget dygtig lærer og en betydelig personlighed, der kom til at betyde meget for Heltborg sogn, hvor han tog mange initiativer. Han startede blandt andet en bogsamling. Hans kone Karen Olesdatter døde den 2. juli 1852. Han tog sin afsked i begyndelsen af tresserne og efterfulgtes af lærer Gerhard Faye Kappel, der var fra Tødsø på Mors.

Det ses af brandtaxationerne, at han var ejer af fast ejendom, der var bygget sammen med skolen i Heltborg.

1844 den 19. juli er af undertegnede branddirektør og taxationsmedlem tømmermand Niels Poulsen og murermester? Anders Klouborg begge af Oxenbøl foretaget følgende taxation til brandforsikring. Heltborg sogn og by. Et hus ejes af kirkesanger Søndergaard, i sønder

og nord sammenbygget med skolehuset. 12 fag 10 alen dyb, grundmur, fyrre over tømmer og stråttækket, indrettet til lade, tømmerstue og svinesti. Forsikret til 200 rdl. Forsvarlig mod ildsfare ei tidligere forsikret.

Niels Poulsen - Anders Klouborg.

a. Et hus ejes af skolelærer Søndergaard og ibygget distriktets skolehus, forsikret under 45-45 for 200 rdl. Huset i syd og nord 11 fag 10 alen dyb grundmuret loft over 8 fag, indrettet til lade stald og blev taxeret til 100 rdl. forhen 200 rdl.

b. Et hus ibygget søndre ende af litra a mod vest 6 fag 6 alen dyb, grundmuret, ingen loft indrettet til fåresti og materialehus, taxeret til 50 rdl. forsvarlig mod ildsfare og som meldt tilforn forsikret for 200 rdl. nu 150 rdl.

Heltborg sogn og by. 3 Et hus af hr. skolelærer Søndergaard forsikret under nr. 55-55 for 400 rdl.

a. Stuehuset i øst og vest 9 fag 9 alen dyb, grundmuret, loft under 3 fag, indrettet til lade og stald. Taxeret til 100 rdl. før 200 rdl.

b. Et hus nord for litra a betydeligt forbedret, taxeret til 100 rdl, førhen 80 rdl.

c. En kvist på midten af litra a 30 rdl. uændret? 30 rdl.

d. Et hus syd for litra a 90 rdl. uændret 90 rdl.

e. Et hus vesten for litra a 19 fag 11 alen dyb, grundmuret, loft over det hele, indrettet til storstue? gæstekammer, gang, dagligstue, sovekammer, køkken og bryggers med forsvarlig skorsten, ovn og loft, bagestue og tørreplads?, taxeret til 900 rdl. Forsvarlig mod ildsfare og som meldt tilforn forsikret for 400 rdl. nu 1100 rdl.

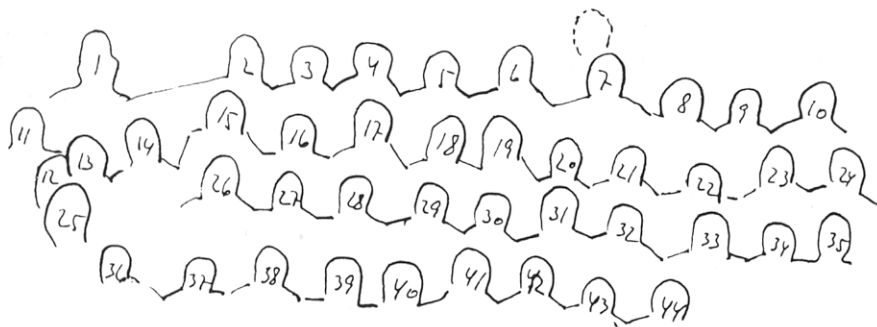
I 1853 Heltborg sogn og by.

Et hus ejes og beboes af skolelærer Søndergaard forsikret under nr. 55-55 for 1100 rdl.

a. Stuehuset i øst og vest 100 rdl. er nedsat 100 rdl.

b. Et hus i nord for litra a 100 rdl. ligeledes 100 rdl.

c. Et hus vesten for litra a betydeligt forbedret med mur tømmer og tag, loft og gulv blev nu

Skolebørn Heltborg ca. 1901

Første række bl.a.:

Madam Jacobsen med Peter
på skødet

Jens Madsen Nielsen

Edvard Jensen

Kristiansen

Anna Lyngklip

Marie Kristiansen

Marie Helligsø

Anden række bl.a.:

Jens Lyngklip

Marna Kristiansen

Jensen

Dagmar Boye Jensen

Vestergård

Karl Hilligsøe

Tredje række bl.a.:

Chr. Pedersen (maler)

Karen Hilligsøe

Marie Knudsen

Marie Lyngklip

Fjerde række bl.a.:

Lærer Jakobsen

Kristian Andersen (Kiel)

Vang

Søndergård

taxeret til 360 rdl. forhen 900 rdl.

f. Et hus ibygget østre ende af litra e mod syd og nord 20 fag 18 alen lang 10 alen dyb 3 alen høj. Loft over 10 fag, grundmuret, fyre overtømmer, stråtag, 2 fag vinduer med små ruder, 8 enkelte glatte døre, 3 dobbelte glatte døre, loft over 10 fag, indrettet til vognhus, stald, tømmerstue og lade blev taxeret pr. fag til 30 rdl. 600 rdl.

g. Et hus ibygget nordre ende af litra f mod øst 6 fag 11 alen lang, 6 alen dyb, 3 alen høj, grundmuret, fyre overtømmer, stråtag, er indrettet til materialhus blev taxeret til 6 rdl. 4 m. pr. fag 40 rdl. Bygningerne er godt vedligeholdte og forsvarlige mod ildsfare. Alle bygninger er sammenbyggede til nærmeste nabobygning er 150 alen. Husets forsikringssum er således 2000 rdl. forhen 1100 rdl.

Anders Larsen Søndergaard døde i 1863.

På den tid begyndte børnetallet at stige kraftigt i Heltborg sogn. Det gav store problemer, at der ikke var undervisningsmidler nok til det forøgede elevtal. I 1877 sendte lærer G. F. Kappel et langt brev til skolekommissionen, hvori han anmodede om flere undervisningsbøger. Han gjorde i brevet rede for, hvilke bøger skolen havde til rådighed. Det var en meget beskeden samling. 4 stk. Dansk Læsebog af P. Bertelsen. 4 stk. Dansk Læsebog af M. Matzen. 4 stk. Lærebog i Naturlære. 5 stk. Tavleopgaver. Landkortene var gået til grunde.

Han sluttede med at påpege, at det ville være en stor fordel, hvis alle børn havde en bog.

Desværre foreligger der ikke noget skriftligt svar fra skolekommissionen.

Det alt for store elevtal blev bemærket i ministeriet, som det fremgår af dette brev fra provst Weiss. Ministeriet for kirke- og undervisningsvæsenet har under den 25. f.m. tilspurgt skoledirektionen således. I anledning af den hertil givne beretning for 1878 om skolevæsenets tilstand i Hassing og Refs herreder skulle ministeriet tjenstligt meddele, at da børnetallet i Heltborg er over 100 henstilles det til direktionens nærmere behagelige overvejelse, om den ikke deraf måtte finde grund til at indlade underhandlinger med den stedlige skolebestyrelse angående afhjælpning af skolens overtallighed, og forventer ministeriet eventuelt at modtage direktionens nærmere forslag til de efter lov af 8. marts 1856 § 1 i så henseende fornødne foranstaltningers iværksættelse.

Ved at kommunikere den ærede skolekommission foranstående må jeg tjenstligt henlede opmærksomheden på nævnte § 1, der påbyder enten ansættelse af en andenlærer eller oprettelse af en ny skole; dog kan også oprettelse af en pogeskole tilstedes ved nærmere forhandling med ministeriet. Skulle afgang fra skole i indeværende år ikke blive forholdsvis tørre end tilgangen, ville en pogeskole for børn under 9 år være den billigste udvej, om en dertil skikkelig lærer eller lærerinde er at finde. Herom forventes den ærede skolekommission nærmere behagelige ytringer.

Hassing-Refs herreders provsti den 6. marts 1879.

Brevet var stilet til både skolekommission og sogneråd.

Sognerådet svarede den 24. juli 1879.

Idet man hoslagt tilbagesender den med den ærede skolekommissions skrivelse af 3.ds. fremsendte kommunikerede skrivelse fra ministeriet angående Heltborg skoles børneovertallighed, skal sognerådet tillade sig at ytre, at man efter at have haft sagen under overvejelse og forhandling er kommet til følgende resultat, at en selvstændig skole oprettet i en dertil passende del af distriktet vil være og i tidens løb blive det heldigste for skolesagen i sin helhed.

I forbindelse med denne her, men en anden sag at ville have fremmet, nemlig anlæggelse af en fattiggård, så snart som muligt at erhverve en for en skole hensigtsmæssig beliggende ejendom og der oprette en skole på selve fattiggården.

For imidlertid straks at råde bod på det misforhold, som er til stede i Heltborg skole mellem børneantallet og lærerkraften, skal man tillade sig at foreslå, at sagen ordnes derhen, at man foreløbig for et år forøgede lærerkræfterne ved at give lærer Kappel en medhjælper. En sådan medhjælper ville man straks kunne skaffe og har allerede sikret sig lærerens egen søn, der forberedes til seminariet.

Da den for tiden værende lærer i Heltborg utvivlsomt må høre til de mere dygtige lærere, tror sognerådet, at skolen foreløbig ville være godt tjent med denne ordning, ligesom man også antager, at den vil kunne bifaldes af autoriteterne i henhold til ministeriets cirkulære af 25. marts 1856 og vil man derfor anmode den ærede skolekommission om at afgive sin erklæring i den antydede retning.

Visby-Heltborg sogneråd d. 24. juli 1879.

P. s. v. A. Peitersen Formand

Den 31. okt. 1878 skrev provst Weiss fra Hassing-Refs herreders provsti: Kirke- og Undervisningsministeriet har under den 22. tilskrevet direktionen således: Med behagelig skrivelse af 21. aug. sidste har direktionen fremsendt et andragende, hvori skolekommissionen for Visby-Heltborg sogne anholder om tilladelse til foreløbig at måtte råde bod på det nu stedfindende misforhold ved Heltborg skole derved, at lærerens søn Johannes Kappel er faderen behjælpelig med undervisningen, indtil det viser sig, om skolens overtallighed kun er midlertidig, eller den må antages, at ville strække sig ud over en længere

årrække.

Efter i anledning heraf at have brevvekslet med stiftets biskop skulle ministeriet til behagelig efterretning og videre bekendtgørelse tjenstligt meddele, at der ikke haves noget imod det således ansøgte at indvende. Hvilket hermed tjenstligt meddeles den ærede skolekommission til behagelig efterretning.

*Hassing-Refs herreders provsti den 31. okt. 1879.
Weiss*

Communiceret til Visby-Heltborg sogneråd ved skrivelse af 7. okt.

Der manglede stadig undervisningsbøger, men som det fremgår af følgende brev, er der håb om at få bevilget nogle.

Kære hr. pastor Leth.

Jeg trænger hårdt til nogle læsebøger til mine småfolk i nederste klasse, og jeg har desårsag skrevet til boghandler Nordentoft og bedt ham sende mig en og anden bog til gennemsyn. Han har også sendt mig en hel del, men jeg synes bedst om den mindst kostbare, den lille Halagers Læsebog for Begyndere. Jeg sender den hermed over til Dem med ærbødigst anmodning til Dem om, at De, hvis De ikke alt måtte kende den, vil se lidt i den; og hvis De finder den passende for skolen her, beder jeg Dem om at måtte erholde mindst 20 eksemplarer. Bøgerne her i skolen til nederste klasse kunne ikke gøre tjeneste længere. Skolekommissionen fandt for over et år siden, at de var så medtagne, at det hverken kunne betale sig eller lade sig gøre at istandsætte dem.

Hjertelig hilsen Deres ærbødige Kappel

Det store børnetal var kun midlertidigt afhjulpet og der arbejdedes stadig med en permanent ordning. I 1881 skrev provst Weiss igen til skolekommissionen. Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsen har under den 23. tilskrevet direktoratet. Da børnetallet i Heltborg skoles distrikt fremdeles overstiger det maksimum, der efter lovgivningen må undervises af 1 lærer, og det af direktionen er bemærket ved indsendelse af beretning for 1879, at børnene fra den sydlige del af sognet har for lang en skolevej, skulle ministeriet tjenstligt have direktionen anmodet om behageligt at ville indlade nærmere forhandlinger med den stedlige skolebestyrelse angående en omordning af sognets skolevæsen, og forventer man derefter at modtage nærmere forslag i sagen. I henhold hertil må direktionen tjenstligt anmode den ærede skolekommission efter samråd med sognerådet at træffe foranstaltninger til den af ministeriet forlangte omordning af sognet.

Det ville vistnok være hensigtsmæssigt, om den befolkede by Ginnerup udsondredes af Heltborg skole og fik sin egen på et sundt beliggende sted, så meget som muligt ved landevejen, om hvilken ordnings nødvendighed denne sidste vinter end tydeligere har talt. Hertil kan føjes, at der hos direktionen beror en tidligere indgivet besværing over den lange og besværlige vej fra Ginnerup til Heltborg skole. På skoledirektionen for Hassing-Refs herreders vegne den 31 marts 1881.

Weiss

Til Visby-Heltborg skolekommission.

I behagelig skrivelse af 8. dennes har den ærede skolekommission forespurgt direktionen, om den ved ministeriets resolution af 22. okt. 1879 approberede ordning af undervisningen ved forøgede lærerkræfter i Heltborg skole, der foreløbig omfatter tidsrummet indtil 1. nov. d.a. fremdeles må benyttes i bemeldte tid.

Foranlediget heraf må jeg på direktionens vegne bemærke, at nævnte resolution ikkun i almindelighed approberede direktionens forslag om den midlertidige ordning, indtil det måtte antages at ville strække sig ud over en længere årrække, uden at der var nævnt nogen terminer, ad quem, og at selvfølgelig en ny skole, om en sådan måtte blive opført i løbet af indeværende sommer, dog ikke ville kunne tages i brug fra 1. nov. d.a., så den nuværende ordning uafbrudt kan fortsætte indtil den tid. Næst efter at bemærke at denne nye henvendelse fra ministeriet om at indlede forhandling med den stedlige skolebestyrelse er fremkommet uden foranledning fra direktionens side, skal jeg henpege på, om der ikke ved efterårskonfirmation kan findes et så stort antal børn, der findes modne til at udskrives af Heltborg skole, så den nuværende overtallighed derved formindskes en del, eftersom en sådan består, uagtet fattiggårdens børn er henvist til Visby skole, og eftersom det må formodes, at lærer Kappels søn vil ikke længere kunne assistere faderen, forsåvidt han er bestemt til optagelse på seminarium.

*Hassing-Refs Herreders provsti 11. april 1881.
Weiss*

Visby-Heltborg sogneråd behandlede skolesagen på et møde i Fattiggården den 9. juli 1884. I en skrivelse fra Kirke- og Undervisningsministeriet af 8. maj og fra

skoledirektionen af 15. maj, hvori der forlangtes forslag af sognerådet til en omordning af eller forøgelse af lærerkræfterne ved Heltborg skole enten ved tilbygning til skolebygningen og ansættelse af en lærerinde eller oprettelse af en forskole i distriktet, skal sognerådet herved tillader sig at henholde sig til vor indstilling i skrivelse af 12. januar i år. Deri påpegede man, at man ikke fandt det heldigt at bygge til skolen, man ville hellere tage hensyn til det andragende, der var kommet fra beboerne i Ginderup om at få en skole. Men da man forudsatte, at der kom en ny skolelov, der ville medføre store forandringer af skoleforholdene, ville man vente med den endelige ordning af skolesagen til den tid. Man henholdt sig endvidere til, at børnetallet nu kun var 97, og der holdtes en medhjælper på skolen. Man formente derfor, at skolen ikke led ved, at sagen foreløbig udsattes, derfor indstillede man, at den nuværende ordning, der var godkendt af ministeriet med en ueksamineret medhjælper, foreløbigt måtte bibeholdes.

I maj 1886 modtog sognerådet en næsten ligegyldende skrivelse fra skoledirektionen, tilbygning og ansættelse af en andenlærer eller en pogeskole indtil børnene var 9 år eller en skole i Ginnerup.

Sognerådet svarede, at det ikke kunne undlade at påpege, at det for kort tid siden med ministeriets samtykke havde ansat en ueksamineret medhjælper, og at skolen stod på højde med de bedste almueskoler på egnen, men at man dog på grund af sagens vigtighed, og da sagen ikke kunne holdes gående på den nuværende måde, måtte skride til forandring af det anmeldte forhold. Det vedtoges at søge skoledirektionen om samtykke til at oprette et embede i Ginderup med løn og bolig for en ugift lærer på et sted, hvor det ville være muligt at skaffe den nødvendige embedsjord, hvis det skulle være nødvendigt. Af hensyn til årets ligning og kommunens gæld vedtog man at lade skolen opføre i foråret 1887.

Det skete dog ikke, og i oktober 1887 var provst Weiss fra skoledirektionen efter rådet igen og pålagde det at fremkomme med forslag. Rådet nedsatte et udvalg til at arbejde med sagen. Udvalget bestod af Niels Lings, Jens Karstensen og Martin Helligsøe, der allerede den 23. november fremlagde tegning og overslag. Lønnen blev ansat til 600 kr., skolepenge 30 kr., brændsel 30 læs mosetørv a 20 snese til lærerens brug. 5 læs tørv og 10 td. kul til skolen. Den 29. december 1887 forelå skoledirektionens approbation, og man vedtog at afholde skriftlig licitation. Den 11. januar købte man et jordstykke af Anders Dollerup af Ginderup for 300 kr.

Den 6. juni 1888 kunne man på sognerådsmødet meddele, at skolen ville stå færdig den 16. juli og skulle tages i brug den 1. oktober. Man fik i mellemtiden besked fra ministeriet, at lærerlønne skulle op på 800 kr.

Den 6. oktober var der lærerindstilling og Poul Jensen Poulsen, hjælpelærer i Hørsted, indstilledes som nr. 1. Han blev af skoledirektionen kaldet den 15. oktober. Efter ham ansattes Niels Kristiansen. Han var lærer ved skolen, indtil han i begyndelsen af 1897 afløstes af Kristen Jacobsen Buk, der allerede i september året efter rejste til Vorre. Hans efterfølger Ivar Lyhne Thøgersen bestred stillingen, til han i marts 1913 blev ansat ved Grurup skole.

Ved Heltborg skole efterfulgtes Gerhard Faye Kappel i 1891 af lærer J. P. Jacobsen, der kom fra en stilling i Lundby. Lærer Jacobsen døde 24. sep. 1912.

Skolernes skæbne i det tyvende århundrede er en anden historie.

LK 126 501 Visby-Heltborg skolekom. LK 126 502/1 Div. dokumenter m.m. vedr. skolevæsenet 1740 - 1942. Refs Herreds Brandtaxationer. 1800-1820, 1820-46, 1846-70. G12-1A. Hassing-Refs Provsti. Kaldsbog for lærere 1897-1937. Visby-Heltborg kommunes forhandlingsprotokol 1878-96.